

zékét kapja hetenként mágneslemezen vagy az FTP-n keresztül. Ez utóbbi aktualizálásakor a felhasználó az állomány nevét tartalmazó e-mail üzenetet kap.

Az elektronikus témafigyelő szolgáltatás értékelési szempontjai

1. *Folyamatosság vagy időszerűség.* A szolgáltatás folyamatossága a szolgáltató cég jellegétől függ. A kiadók képesek az adatbázisok megújítására, még mielőtt a folyóirat új száma megjelenne vagy kiszállítanák. A felhasználó számára ideális eset, ha azonnal értesítést kap az új szám hozzáférhetőségéről. A szolgáltatás horozója is meghatározza a folyamatosságot, a CD-ROM, a mágneslemez vagy -szalagos változat kevésbé folyamatos, mint az online. A folyamatosságra ezenkívül a szolgáltatás gyakorisága is hatással van.
2. *Lefedettség.* Az ideális témafigyelés az összes érdeklődésre számot tartó tételről értesíti a felhasználót. E mögött egy nagyon széles tematikájú állománynak kell lennie, amely a folyóiratok mellett konferenciaanyagokat és kutatási jelentéseket is tartalmaz. Az egyes tételek tartalma, amely a címtől a teljes szövegig terjedhet, fontos lehet az információkeresésben.
3. *Költségek.* A költségeket nehéz értékelni, tekintetbe kell venni a teljes szolgáltatást és előnyeit a többivel szemben. Különböző szolgáltatóktól

érdemes árajánlatot kérni, és azokat a többi szemponttal együttvéve összehasonlítani. Figyelembe kell venni a járulékos költségeket is, például a szolgáltatáshoz szükséges hardver-szoftver eszközök árát.

4. *A használat egyszerűsége.* Az elektronikus témafigyelésnek felhasználóbarátnak kell lennie, hogy az információkeresésben kevésbé járatos felhasználó is kezelni tudja. A Z39.50 szoftver használata sok könnyebbséget jelent, de amíg ez általánossá válik, a meglévő keresőszoftvert kell értékelni. A keresőszoftver hatékonyságát jellemző tényezők: különböző kezelhető adatmezők és eszközök, profilszerkesztés és -kezelés lehetősége, nyomtatási, megjelenítési, elektronikus letöltési lehetőség stb.
5. *Dokumentumszolgáltatás.* Nagyon lényeges, hogy a bibliográfiai témafigyelés mögött gyors dokumentumküldő szolgálat álljon. Világszerte ugyanis növekszik az elektronikus dokumentumküldés népszerűsége.

/MOUNTIFIELD, H.M.: Electronic current awareness service: a survival tool for the information age? = The Electronic Library, 13. köt. 4. sz. 1995. p. 317-324./

(Viszocsekné Péteri Éva)

Bizonytalan helyzet a technika és a tartalom között: a könyvtárak keresik a jövőjüket

A holland *Királyi Művészeti és Tudományos Akadémia (KNAW)* elődjét 1808-ban alapították. A KNAW a holland kormány tanácsadó testülete, és 22 intézményt, köztük könyvtárat (*KNAW Könyvtár*) tart fenn. A KNAW alapítása óta fennálló könyvtár az akadémia központi könyvtára és a biomedicina országos szakkönyvtára.

Jelentős kézirat-, ösnyomtatvány- és régikönyvgyűjtemény található itt a 11 500 folyóirat- és könyvsorozati címen kívül.

A könyvtár Hollandia egyik vezető dokumentumszolgáltatója: évente több mint 200 ezer kérést teljesít. Ezek 70%-a Hollandiából, 30%-a 38 másik országból származik. Szabályos kérések esetén négy napos szállítási határidőt garanzál, és többféle gyors szállítási módot kínál. A kéréseket faxon, e-mailen és online is fogadja (például az NCC, vagyis a Holland Központi Katalógus, a DIMDI, az STN vagy a Data-Star útján).

A könyvtár részt vesz a *KNAW Proceedings*, az akadémia 1894 óta megjelenő általános tudományos folyóiratának elektronikus publikálásában. Szerepet fog játszani az akadémiai számítógéphálózat összehangolásában is. A biomedicinális információs központtá válás érdekében együttműködik az egészségügyi intézményekkel, orvostudományi kutatóintézetekkel és gyógyszergyárakkal.

Az elmúlt években az állományfejlesztés középpontjában az orvostudomány alaptudományai és határterületei álltak.

1994 májusában a KNAW Könyvtár volt az első holland könyvtár, amely sikeres dokumentumszolgáltatási kísérletet hajtott végre az Interneten, amely később a RAPDOC nevű országos programmá nőtte ki magát.

A könyvtár munkatársai a 410 különböző kiadó által kiadott 6150 kurrens folyóiratot három folyóirat-ügynökségtől, valamint közvetlenül 50 kiadótól,

illetve 150 tudományos társaságtól és intézettől szerzik be. Céljuk, hogy jelentősen csökkentsék a szállítók számát, és ezáltal visszafogják az adminisztrációt is.

Saját fejlesztéssel oldották meg a folyóiratkéreszek számának automatikus követését.

Az akadémia kiadványaira alapozott cseretevékenység során a jövőben kizárólag a biomedicina területére fognak szorítkozni.

A hagyományos könyvtári folyamatok gépesítése önmagában nem garantálja az elektronikus információ korszakához való alkalmazkodást. Az eddigi szervezetet a megbízhatóság és gondosság mellett a formális jelleg, a konzervativizmus és reaktivitás jellemezte. Ehelyett azonban az olvasókkal, a kiadókkal és más szállítókkal való interaktivitásra van szükség. A reaktivitást és a konzervativizmust mindenképpen rugalmasságnak kell felváltania.

1995-ben az akadémia vezetői úgy döntöttek, hogy a könyvtár fejlesztésére 1999-ig bezárólag külön pénzeszközöket fordítanak. A könyvtárnak erre az időszakra szóló akcióterve fő célként egy nemzetközileg vezető szerepet játszó biomedicinális információs központ létrehozását jelöli meg a meglévő szolgáltatások optimalizálása és kibővítése útján, valamint specifikus felhasználói célcsoportok számára történő gyors szolgáltatásfejlesztés megvalósításával. Stratégiai szinten vizsgálják felül a gyűjteményfejlesztést a kizárólagos biomedicinális jelleg megteremtése, és a digitális dokumentumok gyűjtésére történő kiterjesztése érdekében. Teszik ezt a felhasználás és a hasonló feladatkörű könyvtárakkal való együttműködés

kritikus elemzése segítségével. Ugyancsak stratégiai lépés a multimédia információs szolgáltatások kialakítása a World Wide Weben. Ehhez elektronikus publikálási infrastruktúrát alakítanak ki, a biomedicina köréből elektronikus dokumentumgyűjteményt hoznak létre, és eszközöket fejlesztenek ki az Interneten található információforrások katalogizálására.

A megvalósítás érdekében (többek között) megerősítik kapcsolataikat a biomedicina területén munkálkodó célcsoportokkal és KNAW-intézményekkel, új online szolgáltatást hoznak létre és tesztelnek, kiterjesztik az elektronikus dokumentumszolgáltatást, valamint fejlesztik marketing- és PR-tevékenységüket.

Az akcióterv a KNAW Könyvtár évi 6,9 millió guldenes költségvetése mellé évi 0,4 milliót irányoz elő informatikai szakemberek foglalkoztatására (1995–1997), 0,2 milliót képzésre és átképzésre (1995–1996). A helyi hálózat, a PC-k és az adatbázisok fejlesztésére 1995-ben 0,4, 1996-ban 0,6, 1997-ben pedig 0,2 millió gulden jut.

A fejlesztés a munkatársak 75%-ánál kívánja optimalizálni a használt technológiát és ugyanilyen arányban kívánja a képzést-átképzést megvalósítani. Integrált teameket kívánnak létrehozni egy-egy termék vagy szolgáltatás nyújtására.

/GILS, W.: *The precarious position between content and technology: libraries seeking their future.* = *The Electronic Library*, 13. köt. 6. sz. 1995. p. 533–538./

(Koltay Tibor)

Nyilvános Információs Szolgálat: hosszú távú megoldás vagy félkész ház?

Az Európai Bizottság (European Commission = EC) londoni irodája 1993 novemberében felmérést készített a Gallup Intézettel, amelyből kiderült, hogy az emberek 28%-a elégedetlen az Európai Unió (EU) információihoz való hozzáféréssel. Giancarlo Pau, a londoni iroda információs osztályának vezetője szerint az EU-információkat a politikusok és a média eltorzítják, saját céljaikra használják. Szükség van tehát egy helyre – s erre a célra leginkább a közművelődési könyvtárak felelnek meg –, ahova bárki bemehet, maga keresheti meg a kívánt információt, s alakíthatja ki saját véleményét. Ennek érdekében 147 brit közművelődési könyvtári központ bekapcsolódott a *Nyilvános Információs Szolgálatnak (Public Information Relay)* nevezett programba, amelynek kifejezett célja az Európai Unióval kapcsolatos tájékoztatás.

Az új szolgáltatási rendszer létrehozásában az EC londoni irodája mellett szerepet kapott egy kormány szerv, a Nemzeti Örökség Osztálya (Department of National Heritage), valamint a Könyvtárvezetők Szövetsége (Federation of Local Authority Chief Librarians) is. Létrehoztak egy három csoportból álló szakértői bizottságot: az egyik az alapvető és ajánlott kiadványok listáját állította össze; a másik egy képzési programot dolgozott ki; a harmadik feladata pedig a Nyilvános Információs Szolgálat céljainak és eszközeinek kimunkálása volt.

A szolgáltatás országos beindítása után 1995 tavaszán három hónapos hatékonyságvizsgálatot tartottak a Nyilvános Információs Szolgálatban vezető szerepet játszó három könyvtárban (Bromley Central Library, Croydon Central Library,